

Pacifisme in tijden van oorlog – Kerk en Vrede 100 jaar. Uitg. Skandalon 2024. 423 blz.

Vrede: Belofte en gebod

Greetje Witte-Rang dook enkele jaren in de archieven van ‘Kerk en Vrede’, de oudste christelijke vredesbeweging in Nederland. Kerk en Vrede maakt onderdeel uit van de wereldwijde ‘International Fellowship of Reconciliation’. Uw recensent trekt al sinds zijn dienstweigering in 1966 met K&V op en kreeg in die periode ook nog steun van de Doopsgezinde Cor Inja. De laatste staat in een lange rij van illustere vredesgetuigen die genoemd en/of aan het woord gelaten worden. Behalve uit achiefmateriaal is het boek ook aangevuld met bijdragen van hedendaagse vredesactivisten als ds. Bram Grandia, Yosé Höhne Sparborth (over Irak), Herman Noordegraaf (over M.L. King) en anderen. Het boek zet stevig in bij de actualiteit: de wanhoop over de situatie in Oekraïne, de toenemende wereldwijde militarisering. Honderd jaar Kerk & Vrede betekent ook 100 jaar gemiste kansen: het niet onderkennen van de tekenen van de tijd en het afwijzen van diplomatie. Voor mij, als oude vredesduif was het verkwikkend te lezen hoe voorgangers als G.J. Heering (De zondeval van het Christendom), Hannes de Graaf (ethicus) en J.J. Buskes zich onbeschoemd op het evangelie van Jezus Christus beriepen. Wie moeite heeft met een in beton gegoten pacifisme, kan op meerdere plaatsen vinden dat ook binnen K&V aanvechtingen en compromissen waren door de tijd heen. In het eerste hoofdstuk (blz. 20) worden de namen genoemd van o.a. Ghandi, Martin Luther King, Desmond Tutu. Ik lees dan: ‘Allemaal mensen die een scherpe analyse maakten van het onrecht dat ze om zich heen waarnamen om zich daar vervolgens tegen te keren. Vaak geheel geweldloos, maar altijd streefden ze naar een minimalisering van geweld, want geweld zagen ze als een probleem op zich, niet als een oplossing’. Advocaat van de duivel spelend is mijn vraag dan: is ‘oplossing’, ook voor wie Jezus wil volgen, niet te hoog gegrepen? Ik herken mij in dit opzicht wel in de woorden van Gerard Hartdorff uit 1958: ‘De wortels van het christenpacifisme liggen niet in de politieke sfeer, doch in de geloofsgehoorzaamheid aan Christus (blz. 122). (Hartdorff bevestigde mij in 1977 als hulp-prediker in de Amsterdamse Elthetokerk). In de loop der jaren sprak K&V zich uit over vele gewelddadige conflicten in de wereld: Israël en de Palestijnen. Ik ben blij met de bijdrage van Bram Grandia over de ‘Tent of Nations’ uit 2016. De redactie voegt eraan toe dat voorjaar 2024 ‘de bulldozers van het Israëlische leger al klaar staan’. In evangelische kring hoor ik helaas weinig over dit teken van geweldloos verzet van de Palestijns Lutherse familie Nassar. Reeds in 1967 schreef Hannes de Graaf, na de zesdaagse oorlog: ‘Er kan geen vrede zijn als de rechten van niet-Israëlische Palestijnen niet worden ingewilligd’ (blz. 125). Ook Nederlands koloniale oorlogen in Indonesië kregen aandacht. Haast profetisch schreef G.J. Heering in 1947 (!): ‘Dat het geen goede zaak was waarvoor zij (‘onze jongens’) gevallen zijn, maar een slechte. Eens zal men het hier in Nederland weten, zoals men het reeds weet in het buitenland’. Er is een lange weg afgelegd en met de ogen van nu merk je wel dat de pioniers van K&V niet in een gesecculariseerde samenleving spraken. Ik lees in het boek soms de klacht dat het vredesgetuigenis door de kerken genegeerd wordt of dat men tot zwijgen is vervallen. Liefst geen polarisatie! Maar niemand in de kerken, ook niet in de stevige orthodoxie, piekert er nu over pacifisten de toegang tot het Avondmaal te ontzeggen. Wat mij betreft is deze jubileumbundel een appèl om opnieuw te beseffen dat ‘in tijden van oorlog’ –

en wanneer is dat niet? – gelovigen deel uitmaken van de vredesmacht van Jezus. Bonhoeffer zou zeggen dat we de vrede niet als een open vraag kunnen behandelen. Het is in de eerste plaats een belofte en een gebod (blz. 232).

Rob van Essen